

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра політології та публічного управління

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
ФІЛОСОФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКИ
підготовки здобувачів
Третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
за спеціальністю 091 Біологія та біохімія
галузі знань 09 Біологія
Кваліфікація: Доктор філософії з біології та біохімії
Освітньо-професійної програми «Біологія організмів та надорганізованих систем»

Луцьк – 2023

Силабус нормативного освітнього компонента «Філософія та методологія науки» підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, галузі знань 09 Біологія, спеціальності 091 Біологія та біохімія, освітньо-наукової програми «Біологія організмів на надорганізмових систем».

Розробник: Борейко Ю. Г., професор кафедри політології та публічного управління, доктор філософських наук, професор

Погоджено
Гарант ОНП

(доц. Фіщук О.С.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри політології та публічного управління

Протокол № 3 від 29.09.2023 р.

Завідувач кафедри:

(проф. Бусленко В.В.)

© Борейко Ю.Г., 2023

1. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	09 «Біологія» 091 «Біологія та біохімія» «Доктор філософії»	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150/5		Рік навчання 1-й
		Семестр 1, 2
ІНДЗ: немає		Лекції 46 год.
		Семінарські 20 год.
		Самостійна робота 74 год.
		Консультації – 10 год.
Форма контролю: залік, екзамен		

II. Інформація про викладача

Викладач: Борейко Юрій Григорович

Науковий ступінь: доктор філософських наук

Вчене звання: професор,

Посада: професор, професор кафедри політології та публічного управління,

Контактна інформація: тел. (099) 0771753, пошта: Boreyko.Yuriy@vnu.edu.ua

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ: <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу

Силабус освітнього компонента «Філософія та методологія науки» складений відповідно до освітньо-наукової програми підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти. Силабус містить два змістових модулі: 1) Наука в контексті соціокультурного розвитку людства; 2). Методологічна складова науки.

Вивчення освітнього компонента «Філософія та методологія науки» здійснюється протягом першого і другого семестрів. Освітній компонент є нормативним і розрахований для здобувачів денної та вечірньої форм навчання. Предметом вивчення освітнього компонента є теоретико-методологічні засади феномену науки.

Засвоєння навчального матеріалу передбачає розуміння феномену пізнавальної діяльності людини, специфіки та форм наукового пізнання, фундаментальних понять і методологічних засад філософії пізнання на основі дотримання принципів об'єктивності, толерантності, світоглядного плюралізму.

2. Пререквізити та постреквізити

Пререквізити (попередні курси, на яких базується вивчення дисципліни): студент має прослухати курси: «Філософія», «Логіка».

Постреквізити (дисципліни, для вивчення яких потрібні знання, уміння і навички, що здобуваються після закінчення вивчення даної дисципліни).

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення курсу є засвоєння теоретично-методологічних та філософських учень, які визначають стан, структуру і перспективи розвитку сучасної науки; формування

навичок оперувати категоріально-понятійним апаратом, засвоєння вихідних засад науково-пізнавальної діяльності.

Основними завданнями курсу є: обґрунтування необхідності підвищення значущості наукового знання за умов ускладнення соціально-цивілізаційних процесів у сучасному суспільстві; характеристика науки як соціально-історичного явища; вивчення соціальних, організаційних, моральних та особистісно-екзистенціальних аспектів науки і наукової діяльності; з'ясування сутності методів наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки; аналіз найавторитетніших методологічних проєктів науки ХХ століття; розкриття проблем якісної оцінки наукового знання – критеріїв, еталонів, ідеалів науки.

4. Результати навчання (Компетентності)

Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК02. Здатність планувати та управляти часом.</p> <p>ЗК03 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями з метою поглиблення теоретичних і методичних знань в галузі біології та суміжних наук.</p> <p>ЗК05. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт, проводити їх наукову експертизу.</p> <p>ЗК06. Здатність працювати автономно, приймати рішення з важливих завдань біології та біохімії на сучасному етапі розвитку, включаючи і завдання інноваційного характеру.</p> <p>ЗК07. Здатність здійснювати безпечну діяльність.</p>
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	<p>СК01. Здатність планувати і здійснювати комплексні оригінальні дослідження, отримувати наукові результати, які створюють нові знання у біології та біохімії й дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у наукових фахових виданнях з біології та суміжних галузей.</p> <p>СК02. Здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень та/або інноваційних розробок українською та англійською мовами, розуміти англійські наукові тексти за напрямом досліджень.</p> <p>СК03. Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та науково-педагогічній діяльності.</p> <p>СК05. Здатність виявляти, формулювати та вирішувати проблеми дослідницького характеру в галузі біології, оцінювати та забезпечувати якість досліджень, які проводять.</p> <p>СК06. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні фундаментальні та інноваційні проєкти в біології та дотичні до неї міждисциплінарні проєкти.</p> <p>СК07. Здатність дотримуватись етики проведення досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності.</p> <p>СК08. Здатність сформулювати системний науковий світогляд та загальнокультурний кругозір.</p>
Програмні результати	РН01. Демонструвати концептуальні та методологічні знання з біології та біохімії і на межі предметних галузей.

навчання (ПРН)	<p>РН02. Застосовувати дослідницькі навички, достатні для проведення фундаментальних і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з відповідного напрямку, для отримання нових знань та/або здійснення інновацій.</p> <p>РН03. Презентувати та обговорювати результати досліджень, наукові та прикладні проблеми біології та біохімії державною та іноземною мовами, кваліфіковано відображати результати досліджень у публікаціях у наукових фахових виданнях.</p> <p>РН04. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати аналізу джерел літератури, експериментальних досліджень (опитувань, спостережень, експерименту) і математичного та/або комп'ютерного моделювання.</p> <p>РН05. Розробляти та досліджувати концептуальні, математичні і комп'ютерні моделі процесів і систем, ефективно використовувати їх для отримання нових знань та/або створення інноваційних продуктів у біології та дотичних міждисциплінарних напрямах.</p> <p>РН06. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з біології та біохімії і дотичних міждисциплінарних напрямів з використанням сучасного інструментарію.</p> <p>РН07. Аналізувати результати власних досліджень та зіставляти їх з результатами інших дослідників у контексті всього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.</p> <p>РН08. Застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.</p> <p>РН09. Розробляти та реалізовувати наукові фундаментальні та/або інноваційні проекти, які дають можливість переосмислити наявне та створити нове цілісне знання та/або професійну практику.</p> <p>РН11. Формулювати загальні принципи та вибирати адекватні методи біологічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері біології та у науково-педагогічній практиці.</p> <p>РН14. Формувати системний науковий світогляд, демонструвати загальний культурний кругозір, нести відповідальність за особистий професійний розвиток.</p>
-------------------	---

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		Лек.	Сем.	Конс.	Сам. роб.
Змістовий модуль 1. Наука в контексті соціокультурного розвитку людства					
Тема 1. Філософія та методологія науки: загальне окреслення і проблемне поле	14	4	2	1	7
Тема 2. Наука як соціально-історичне явище.	15	4	2	1	8

Тема 3. Особливості історичного розвитку науки	16	6	2	1	7
Тема 4. Соціальні, організаційні, моральні та особистісно-екзистенціальні	16	6	2	1	7
Тема 5. Наука в епоху інформаційного суспільства	15	4	2	1	8
Разом за змістовим модулем 1	76	24	10	5	37
Змістовий модуль 2. Методологічна складова науки					
Тема 6. Методологічна складова науки: метод – методологія – методика	14	4	2	1	7
Тема 7. Загальнонаукова методологія та її принципи	15	4	2	1	8
Тема 8. Методологічні проекти науки ХХ століття	16	6	2	1	7
Тема 9. Основні методи наукового пізнання на різних рівнях функціонування науки	14	4	2	1	7
Тема 10. Проблема якісної оцінки наукового знання: критерії, еталони та ідеали науки	15	4	2	1	8
Разом за змістовим модулем 2	74	22	10	5	37
Усього годин	150	46	20	10	74

Теми семінарських занять

№ з/п	Тема	Кількість годин	Кількість балів
1	Філософія науки як галузь філософського знання	2	20
2	Пізнання як предмет філософського аналізу	2	20
3	Філософські засади наукової картини світу	2	20
4	Наукова раціональність як філософська проблема	2	20
5	Науково-технічна революція і сучасна наука	2	20
	Поточний контроль/Залік	10	100
6	Методи і принципи наукового дослідження	2	8
7	Підходи та принципи загальнонаукової методології	2	8
8	Основні методологічні програми сучасності	2	8
9	Методологія і форми наукового дослідження	2	8
10	Проблема якісної оцінки наукового знання	2	8
	Поточний контроль	10	40
	Модульна контрольна робота/Екзамен		60
	Разом	20	100

6. Перелік питань для підсумкового контролю

1. Феномен науки. Головні ознаки науки.
2. Основні аспекти буття науки.
3. Основні тлумачення поняття науки.
4. Суттєві ознаки науки та їх пояснення.
5. Категоріальний каркас науки та його значення для наукового знання.
6. Особливості структури наукового знання.

7. Мова науки, її особливості та значення.
8. Основні форми існування науки в сучасному суспільстві.
9. Поняття наукової революції та її основні інтерпретації.
10. Організаційні, економічні, політичні та технологічні аспекти науки.
11. Історичні аспекти функціонування науки.
12. Проблема виникнення науки в історії людства.
13. Поняття парадигми в науковому пізнанні та її використання в наукознавстві.
14. Основні наукові революції в історії людства.
15. Наука як генерація знання.
16. Наука як соціальний інститут.
17. Наука як сфера культури.
18. Істина як мета науки.
19. Критерії, еталони та ідеали науки.
20. Наукове і ненаукове знання.
21. Передумови виникнення науки.
22. Основні етапи розвитку науки.
23. Особливості класичної науки.
24. Формування некласичної науки.
25. Постнекласична наука як прояв постмодерну.
26. Філософія науки як нова галузь філософського знання.
27. Історія становлення філософії науки.
28. Позитивістські концепції науки.
29. Концепції методів наукового пізнання у неокантіанстві.
30. Методологічні концепції прагматизму.
31. Проблеми пізнання у контексті феноменології.
32. Герменевтика як науковий напрямок.
33. Специфіка наукового пізнання.
34. Структурні компоненти науки.
35. Рівні наукового пізнання.
36. Прийоми і засоби емпіричного пізнання.
37. Специфіка та форми теоретичного рівня пізнання.
38. Метатеоретичний рівень пізнання.
39. Класифікація наук.
40. Ідеали і норми наукового пізнання.
41. Загальні характеристики сучасної науки.
42. Синергетика як нова стратегія наукового пошуку.
43. Глобальний еволюціонізм і сучасна наукова картина світу.
44. Проблема позанаукового знання.
45. Взаємозв'язок наукових і соціальних цінностей.
46. Поняття методу. Методи наукового пізнання
47. Класифікація методів наукового пізнання.
48. Загальнологічні методи наукового пізнання.
49. Методи емпіричного дослідження.
50. Поняття наукового факту та складності його інтерпретації.
51. Основні методи опрацювання фактів, оцінка їх пізнавальної ролі.
52. Поняття наукової теорії, її якісні особливості та особливості її будови
53. Методи теоретичного дослідження.
54. Форми теоретичного наукового пізнання: поняття, закон, принцип, ідея.
55. Роль гіпотези у теоретичному науковому пізнанні.
56. Метод системно-структурного аналізу в сучасній науці.
57. Поняття моделі та евристична роль моделювання в сучасній науці.
58. Системний підхід у науковому пізнанні.

59. Методологія наукового пізнання.
60. Раціональність як спосіб ставлення людини до світу.
61. Методологічна та логічна складові науки.
62. Філософія та її роль у науковому пізнанні.
63. Діалектичний і метафізичний методи мислення та дослідження.
64. Методологія наукових досліджень як прикладна теорія пізнання.
65. Динаміка науки, теоретичні моделі та закономірності розвитку.
66. Кумулятивна модель розвитку науки.
67. Діалектико-матеріалістична модель розвитку науки.
68. Проблема росту знань у К. Поппера.
69. Концепція розвитку знань Т. Куна.
70. Науково-дослідна програма І. Лакатоса.
71. Методологічний анархізм П. Фейєрабенда.
72. Еволюційна модель С. Тулміна.
73. Загальні закономірності розвитку науки.
74. Основні сучасні підходи до розуміння методології науки.
75. Філософія науки як напрям філософського знання.
76. Наука як феномен цивілізації західного типу.
77. Історичні умови виникнення та поширення науки.
78. Порівняльний аналіз засад класичної та неklasичної науки.
79. Поняття біфуркації, нелінійності та стохастичності в постнекласичній науці.
80. Проблематика аналітичної філософії та її концепція науки.
81. Етичні аспекти наукової діяльності. Стандарти етосу науки за Мертоном.
82. Роль евристики в сучасній науковій творчості.
83. Сутність проблемної ситуації. Основні типи проблемних ситуацій в науці.
84. Філософсько-методологічні настанови природничих наук.
85. Філософська методологія у сфері соціально-гуманітарного знання.
86. Співвідношення методу, методології та методики.
87. Суб'єкт і об'єкт наукового пізнання.
88. Особистість в науці.
89. Наукова діяльність ученого як професія.
90. Соціальний статус науки.

IV. Політика оцінювання

Поточний контроль проводиться у вигляді усного або письмового опитування. Оцінка за кожне семінарське заняття змістового модуля 1 становить 20 балів. Залік передбачає оцінювання знань здобувачів під час поточного контролю за результатами виконання семінарських занять.

Оцінка за кожне семінарське заняття змістового модуля 2 становить 8 балів. Модульна контрольна робота проводиться письмово і передбачає відповіді на два відкриті питання, які складаються на основі лекційного курсу, семінарських занять та питань для самостійне опрацювання. Правильна відповідь на одне питання оцінюється у *30 балів*. Максимальна кількість балів за модульну контрольну роботу – *60 балів*. Складання іспиту передбачає отримання оцінки, яка є сумою поточних балів та підсумкового контролю.

Політика викладача щодо аспіранта. Здобувач освіти повинен відвідувати згідно розкладу занять всі види аудиторних занять передбачені навчальним планом. Графік консультацій із навчальної дисципліни розміщений на дошці оголошень та на сайті кафедри політології та публічного управління. У разі відсутності аспіранта на занятті він зобов'язаний його відпрацювати (графік відпрацювання знаходяться на дошці оголошень кафедри політології та публічного управління). У випадку нетипових ситуацій та об'єктивних причин можливий перехід на дистанційну форму навчання на платформі Teams https://teams.microsoft.com/#/school/FileBrowserTabApp/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5?threadId=19:GbBWiOzq0lmbxdlcbsklzAXBZ6Xgix8_q

nifqP0OnFg1@thread.tacv2&ctx=channel.

Політика щодо неформальної, інформальної та дуальної освіти. Якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній (курси, семінари, тренінги, стажування) чи інформальній освіті і їх тематика, обсяг вивчення та зміст відповідають освітньому компоненту в цілому або його окремому розділу, змістовому модулі, темі (темам), що передбачені силабусом навчальної дисципліни, і проходження яких підтверджено документально (сертифікат, свідоцтво, посилання тощо), то зарахування результатів такого навчання здійснюється згідно «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/1_Vизнання_резул_tativ_VNU_im._L.U._2_ред.pdf

У випадку дуальної форми здобуття освіти зарахування результатів такого навчання здійснюється згідно «Положення про підготовку студентів у Волинському національному університеті імені Лесі Українки з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти» на основі тристороннього договору між закладом освіти, суб'єктом господарювання і здобувачем освіти

https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/12_Положення_про_дуал_ну_освіту_ред.pdf

Політика щодо академічної доброчесності. регулюється [Кодексом академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки](#). Здобувач має самостійно виконати всі завдання семінарських занять, а у випадку запозичень інформації зобов'язаний коректно її відображати з посилання на першоджерело. Використання будь-яких джерел інформації під час проведення різних форм оцінювання знань (поточний, модульний, підсумковий контроль) заборонено.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Здобувач освіти має вчасно виконати всі завдання семінарських занять. У випадку відсутності на занятті з об'єктивних причин (хвороба, заява по поважній причині) термін відпрацювання занять може бути змінений. До підсумкового контролю (екзамену) здобувач освіти має відпрацювати пропущені заняття.

Форми підсумкового семестрового контролю – **залік, екзамен**. Оцінка за залік підраховується як сума поточного контролю. Оцінка за екзамен підраховується як сума поточного і модульного контролю або поточного і підсумкового контролю. Якщо протягом семестру здобувач набрав 75 і більше балів, він може отримати оцінку не складаючи іспит.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки або за бажання підвищити рейтинг, здобувач складає екзамен у письмовій формі. Здобувачу пропонується три відкритих питання, за відповіді на які він може отримати максимум *60 балів*. Оцінка за іспит складається з суми поточного і підсумкового контролю. Оцінка за засвоєння освітнього компонента виставляється згідно шкали оцінювання.

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з формою контролю - залік

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
1–59	Незараховано (необхідне перескладання)

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з формою контролю - екзамен

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90–100	Відмінно
82–89	Дуже добре
75–81	Добре
67–74	Задовільно
60–66	Достатньо
1–59	Незадовільно

V. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Борейко Ю. Г. Інтерпретація культурної події в умовах соціальних змін: український вимір. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2020. № 1. С. 3–7.
2. Борейко Ю. Г. Методологічний дискурс комунікації у контексті повсякденності. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. Філософські науки. 2018. № 10 (383). С. 3–8.
3. Борейко Ю. Г. Текстова природа повсякденності. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. 2019. № 12 (392). С. 9–14.
4. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Навч. посіб. К.: Ліра-К. 2018. 352 с.
5. Галіченко М. В., Поліщук І. Є. Хрестоматія з історії та філософії науки. Херсон, 2018. 158 с.
6. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень. Харків: Право. 2019. 368 с.
7. Матвеева О. Л. Методологія та організація наукових досліджень. К.: КНАУ. 2018. 195 с.
8. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. В. С. Антонюк, Л. Г. Полонський, В. І. Аверченков, Ю. А. Малахов. К.: НТУУ «КПІ», 2015. 276 с.
9. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб.; за ред. І. С. Добронравової, О. В. Руденко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
10. Петінова О. Б. Філософія науки: навч. посіб. Одеса, 2018. 213 с.
11. Петрушенко В. Л. Філософія і методологія науки. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2016. 184 с.
12. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки. Вид. 2-ге, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 306 с.
13. Синиця А. С. Аналітична філософія: монографія. Львів: ЛДУФК, 2013. 304 с.
14. Філософія і методологія науки: курс лекцій. Харків: Національний університет цивільного захисту України, 2012. 150 с.
15. Boreiko Y. G. Event as a transformation of everyday life modus of social being. Anthropological Measurements of Philosophical Research. 2018. № 14. P. 42-49.

Інтернет-ресурси

- <https://filosof.com.ua/> Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України.
<http://www.philsci.univ.kiev.ua> Кафедра філософії та методології науки філософського факультету КНУ ім. Тараса Шевченка.
<http://plato.stanford.edu> Філософська енциклопедія Стенфордського університету.